

Bildningsförvaltningen, Erik Nilsson
2024-02-07

Delrapport från skolutredningen

Förslag till beslut:

Styrgruppen godkänner rapporten samt inriktningen på det fortsatta arbetet.

Direktivet

Med anledning av överkapaciteten i det kommunala skolsystemet i Danderyds kommun beslutade kommunstyrelsen den 6 februari 2023 (§ 32) att en skolutredning skulle genomföras. Uppdraget syftade till att få en kommundelsövergripande översyn av skolkapaciteten i samtliga kommundelar, förutom Enebyberg, men även finna lösningar som skulle hantera överkapaciteten av skolplatser och skapa attraktiva skolverksamheter. Utredningen skulle föreslå olika konkreta alternativ för kommunstyrelsen att ta ställning till. Utredningen skulle vidare belysa hur förändringarna påverkar utifrån flera aspekter, exempelvis för elever, vårdnadshavare och personal samt påverkan på ekonomi.

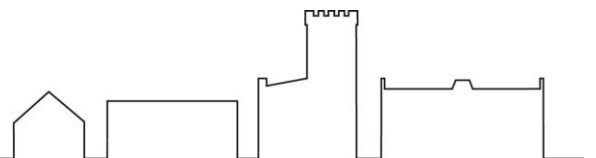
Utredningen rapporterades till kommunstyrelsen den 27 november 2023 men kommunstyrelsen beslutade att återremittera ärendet med hänvisning till det ursprungliga direktivet. Uppdraget ska rapporteras till kommunstyrelsen senast den 17 juni 2024. Denna avrapportering beskriver utredningens resultat hitintills och planerade inriktning samt tidsplan framöver.

Mål och syfte

Utredningen syftar till att ge ett gott underlag för politiska beslut om Danderyds framtida skolorganisation. I det ursprungliga beslutet identifierades överkapaciteten i den kommunala skolorganisationen som det huvudsakliga problemet och skapandet av attraktiva kommunala skolor som det huvudsakliga målet. I den inledande fasen av utredningsarbetet har förståelsen av uppdraget fördjupats. Överkapacitet handlar inte endast om att krympa lokalytor utan att skapa förutsättningar för skolenheter med tillräckligt elevunderlag för att klara sin budget samtidigt som de kan upprätthålla en högkvalitativ verksamhet. De attraktiva skolverksamheterna skapas inte primärt genom marknadsföring utan genom att säkra att den kommunala skolan i Danderyd ska ha behöriga och legitimerade lärare, tillräckliga specialpedagogiska resurser, väl utbyggd elevhälsa med alla ingående professioner, bra skolmat, tillgång till välutrustade speciallokaler och god tillgång till läromedel. Detta förutsätter att skolenheterna är ekonomiskt och kvalitetsmässigt hållbara.

För att ge ett allsidigt underlag för politiska beslut ska utredningen behandla följande aspekter:

- Elevunderlag och marknadsläge
- Lokalkapacitet
- Ekonomi
- Vad krävs av en ekonomiskt och kvalitativt hållbar skolenhet
- Flera alternativa scenarios ska presenteras och konsekvensbeskrivas, inklusive ett scenario som inte innebär några förändringar av skolorganisationen.

Elevantalsprognos och marknadsanalys

Utredningen behöver klargöra vilket behov av skolplatser som finns de kommande åren samt bedöma hur vårdnadshavares val kan komma att förändras utifrån olika åtgärder. Utredningen har begränsats till att avse årskurserna F-6 och kommundelarna Djursholm, Stocksund och Västra Danderyd eftersom överkapacitet och ekonomiska underskott främst är problem i dessa delar av det kommunala skolväsendet. I vissa sammanställningar finns dock Enebyberg med för att ge en fullständig överblick.

Elevantal

Utredningen konstaterar att nuvarande överkapacitet i den kommunala skolorganisationen är ca 500 skolplatser. De kommunala F-6-skolorna har en kapacitet på cirka 3 000 platser men har läsåret 23/24 endast 2475 elever. Elevantalet i de kommunala skolorna har sjunkit från 2813 läsåret 19/20 – alltså en minskning med 338 elever på fyra år. Minskningen beror inte på att de kommunala skolorna tappat marknadsandelar utan på underliggande demografiska faktorer – alltså färre Danderydsbarn i de berörda årskullarna. De fristående skolornas marknadsandel i årskurserna F-6 ligger stabilt på cirka 16 %. (Bilaga 1 – bild 2,3 och 4)

Utredningen har också analyserat befolkningsprognosen för de berörda årskullarna de kommande åren. Det finns prognoser fram till 2032, men osäkerheten i slutet av prognosperioden har bedömts vara så stor att endast prognoser fram till läsåret 2028/29 har tagits med i bilagorna. Danderyds befolkningsprognos görs i två varianter – en är baserad på nollbyggnation och en är baserad på att alla projekt där det pågår detaljplanearbete eller finns beslutad detaljplan byggs. I bilagda material redovisas båda alternativen. Prognosen baserat på nollbyggnation visar på en fortsatt elevantalsminskning med cirka 160 elever till drygt 2300 elever i de kommunala F-6 skolorna. Prognosen som baseras på att byggplanerna förverkligas fullt ut visar på ett näst intill oförändrat elevantal i de kommunala F-6 skolorna läsåret 28/29. Den nuvarande mycket svala byggkonjunkturen talar för att det är mer sannolikt med ett verkligt utfall närmare nollbyggnationsprognosen. (Bilaga 1 – bild 2)

Utredningen har också kartlagt hur det minskade elevantalet fördelar sig mellan kommundelarna och mellan respektive kommunal F-6 skola.

I Djursholm har elevantalet sjunkit från 615 till cirka 490 elever innevarande år och prognosen pekar på en fortsatt minskning till cirka 450 elever läsåret 28/29. Inom Djursholm är det Vasaskolan som står för hela elevtappet – från cirka 340 elever läsåret 19/20 till 215 läsåret 23/24. De fristående skolornas marknadsandel i Djursholm är väsentligt högre än i andra kommunalar. Den ligger innevarande år på 41% - en marginell ökning sedan läsåret 19/20. (Bilaga 1 – bild 5 och 6)

I Västra Danderyd har elevantalet sjunkit från cirka 830 till 750 elever och prognosen framåt 28/29 pekar på ett oförändrat elevantal inom den kommunala skolan. Inom Västra Danderyd har elevantalet på Kevingskolan sjunkit kraftigt – från drygt 300 elever till ca 180 från läsåret 19/20 till 23/24 medan Baldersskolan och Kyrkskolan har ökat sina elevantal något. De fristående skolornas marknadsandel i Västra Danderyd är drygt 10 % - en marginell ökning sedan läsåret 19/20. (Bilaga 1 – bild 7 och 8)

I Stocksund har elevantalet sjunkit från ca 690 till drygt 610 elever innevarande år och prognosen framåt 28/29 pekar mot en ytterligare minskning till cirka 550 elever. Långängsskolan och Stocksundsskolan är registrerad som en skolenhet så siffrorna avser de två skolorna tillsammans. De

fristående skolornas marknadsandel i Stocksund är drygt 6 % - en marginell ökning sedan läsåret 19/20. (Bilaga 1 – bild 9 och 10)

I Enebyberg har elevantalet sjunkit från drygt 680 elever läsåret 19/20 till drygt 620 innevarande läsår och prognosen pekar på en fortsatt minskning till cirka 550 elever år 28/29. Friskoleandelen är försumbar. Den har minskat från drygt 3% läsåret 19/20 till 2% läsåret 23/24. (Bilaga 1 – bild 11 och 12)

Utredningen har också analyserat hur den genomsnittliga klasstorleken i F-6 skolorna har utvecklats under de senaste åren. Klassernas storlek varierar innevarande läsår från 16 till 29 elever i en klass. Den genomsnittliga klasstorleken har sjunkit från 23,4 elever per klass läsåret 19/20 till 22,8 per klass läsåret 23/24. Det kan synas lite men har stor betydelse för skolornas möjlighet att klara budget när allt fler klasser har färre än 25 elever. (Bilaga 1 – bild 13)

Marknadsanalys

De fristående skolorna som har årskurserna F-6 har tillfrågats om deras framtidsplaner. Vendestigen har uppgivit att de önskar expandera men att det förutsätter att kommunen låter dem hyra ytterligare lokalytor. Ösbyskolan har meddelat att de planerar för oförändrad verksamhet, men att om kommunen så skulle vilja kan de expandera. Övriga har inte anmält några planerade förändringar i sin verksamhets omfattning.

En viktig pusselbit i skolutredningen är utfallet av skolvalet inför 2024. Det pågår fram till den 15 februari så det slutliga resultatet kan ännu inte redovisas. I syfte att kunna förutsäga hur vårdnadshavare skulle reagera på eventuella beslut om stängning av skolor eller frysning av intag har utredningen analyserat andra- och tredjehandsval i 2023 års skolval. (Bilaga 2). En slutsats som kan dras är att andra- och tredjehandsvalet oftast är en annan kommunal skola i samma kommunal del. Vissa elever skulle förmodligen försvinna ur det kommunala systemet om en skola läggs ner, men de flesta skulle förmodligen söka till en annan närliggande kommunal skola. En ny analys av detta kommer göras när resultaten av skolvalet 2024 föreligger.

I det Öppna Brev som föräldrargrupperna skickade till politiker och tjänstepersoner efter beslutet om återremiss efterfrågades en analys av regelförändringar på nationell nivå som kan påverka de fristående skolorna och därigenom behovet av platser i det kommunala skolväsendet. En sådan analys av direktiv och tidsplaner har genomförts (bilaga Y). Analysen ger vid handen att utredningen som berör frågan om ersättningsnivåer till fristående skolor kan komma att påverka de fristående skolorna negativt men att utredningen precis är tillsatt och beslut tidigast kan fattas våren 2026 med genomförande tidigast 2027-2028. Den andra utredningen kan komma att leda till skärpt ägar- och ledningsprövning samt vissa begränsningar i fristående huvudmäns möjligheter att dela ut vinst till sina ägare. Även här är det svårt att förutspå i vad mån utredningen kommer påverka Danderyds fristående skolor och även här kan eventuella lagändringar tidigast ske 2027 eller 2028.

Kapacitet/lokaler

Utredningen har kartlagt elevkapacitet och hyresnivåer i de kommunala F-6 skolorna. I nedanstående tabell sammanfattas kapacitet och hyror för hela skolbyggnaderna. Om det blir aktuellt med att frånträda delar av skolor finns också beräkningar på elevkapacitet och hyror för enstaka skolbyggnader som kan avskiljas i enlighet med nu gällande regler för lokalförvaltning. Elevkapaciteten har beräknats så att man har räknat på 25 elever per klassrum. I verkligheten finns variationer i storlek mellan klassrum, liksom tillgång på kompletterande ytor i form av grupprum, lokaler för fritidshemsverksamhet och liknande.

	Hyra 2024 (mnkr)	Kapacitet
Enebybergs skola	12,8	700
Ekebyskolan	4,8	300
Vasaskolan	7,4	350*
Stocksundsskolan	9,5	500
Långängsskolan	4,7	200
Kyrkskolan	6,5	400
Balderskolan	3,7	200
Kevingskolan	7,5	350*
Totalt	57	3 000

- Exklusive Bullerbyn
- Observera vissa lokaler används för anpassad skola. Verklig kapacitet är lägre.

Ekonomi

Utredningen ska genomföra en ekonomisk analys av Danderyds kommunala skolor de senaste fem åren med avseende på kostnadsutveckling, jämförelser mellan kostnadslag och jämförelser med andra kommuner. Arbete pågår med materialet är inte fullständigt klart än.

Utredningen har jämfört skolpengsnivåer mellan Danderyd och andra liknande kommuner. Fram tills nu har endast skolpengsnivåer för 2023 funnits tillgängliga (Bilaga 1 – bilder 14-17). Sammanställningen visar att Danderyd ligger nära genomsnittet bland de jämförda kommunerna

(Sollentuna, Österåker, Norrtälje, Täby, Värmdö, Nacka, Järfälla, Vaxholm, Lidingö, Tyresö, Solna och Vallentuna). Dock ligger Danderyds skolpeng lägre än Stockholms stad. Inför 2024 höjs skolpengen i Danderyd med 11% för årskurserna F-6. En ny jämförelse med övriga kommuner ska genomföras så snart data redovisats från dessa.

Om man analyserar skolans kostnader utifrån räkenskapssammandraget såsom de finns redovisade i kommunernas jämförelsedatabas Kolada, framgår att Danderyd även här ligger i mitten av de jämförda kommunerna. Dock kan noteras att Danderyd har en relativt hög hyreskostnad per elev. Det beror inte på höga kvadratmeterhyror utan på att elevantalet har minskat utan att lokaler har kunnat frånträdas i samma takt. (Bilaga 1 - bilder 18-19)

Utredningen har analyserat det ekonomiska utfallet för en skola beroende på om skolan är enparallellig eller tvåparallellig (Bilaga 1 – bild 20). Resultatet tyder på att en tvåparallellig F-6 skola kan klara att gå runt ekonomiskt medan en enparallellig skola riskerar ett underskott på 19 000 kr per elev och år. Dessa beräkningar kommer att förfinas i den färdiga utredningen men visar ändå tydligt på svårigheten att få en enparallellig F-6 skola att gå runt ekonomiskt.

Utredningen har också analyserat betydelsen av att en skola har fulla klasser. En jämförelse har gjorts av det ekonomiska utfallet för en klass med 18 elever och en klass med 25 elever. Utfallet för klassen med endast 18 elever blir 644 000 kr sämre än om klassen hade haft 25 elever. Betydelsen av att en skola har fulla klasser kan knappast överskattas om man eftersträvar ekonomisk hållbarhet. (Bilaga 1 bild 21)

Utredningen har tittat på de ekonomiska effekterna av att koncentrera vissa årskurser till vissa skolor – i syfte att få minst två paralleller i de årskurser man har. Det är mycket svårt att räkna på effekterna av en sådan årskursdifferentiering. De stora effekterna uppstår om differentieringen leder till att skolorna kan få fulla klasser. I Djursholm skulle en årskursdifferentiering mellan Ekebyskolan och Vasaskolan kunna leda till sammanslagning av klasser i två årskurser med en bedömd besparing på cirka 1,6 miljoner. I Västra Danderyd finns inga omedelbara sådana effekter men på sikt skulle sannolikheten för att få ihop fulla klasser öka. Om årskursdifferentiering skulle ingå i något alternativt framtidsscenario måste nya bedömningar ske av ekonomiska effekter eftersom de är beroende av elevantalet i olika årskurser och möjligheten att få till fulla klasser.

På förra styrgruppsmötet väcktes frågan om det finns en korrelation mellan stora klasser och mer behov av särskilt stöd. Alltså att den ekonomiska fördelen av att ha fulla klasser kunde motverkas av att skolorna då behöver söka mer särskilt stöd. Utredningen har gått igenom ansökningar av särskilt stöd för 2023 och kan inte finna några sådana samband. Mängden ansökningar om särskilt stöd tycks mer slumpmässigt fördelat mellan klasser – dels beroende på att elever med särskilda behov fördelar sig slumpmässigt och dels vet vi från andra sammanhang att det finns olika kulturer på skolorna när det gäller benägenheten att söka centrala medel. En väl utbyggd elevhälsa med specialpedagogisk kompetens på skolan minskar också risken att man behöver söka särskilt stöd utöver ordinarie resurstilldelning.

Frågan har också lyfts om Vasaskolans och Kevingskolans ekonomiska underskott har att göra med att det finns resursklasser på Vasaskolan och anpassad grundskola på Kevingskolan. Likaså har frågan ställts om de två skolornas svårigheter att rekrytera elever har att göra med förekomsten av resursklasser och anpassad grundskola. När det gäller ekonomin är det sant att resursklasserna står för en mindre del av Vasaskolans ekonomiska underskott – dock långt ifrån hela. Elever i resursklasserna får förutom skolpeng också ett struktur tillägg på 50 tkr per elev och därutöver ansöker skolan om individuellt stöd. Den genomsnittliga resurstilldelningen till elever i

resursklasserna låg 2023 på 340 tkr/år. Inom Bildningsförvaltningen pågår en utredning om att införa en resursskola i Danderyd som medför tydligare regler kring antagning och finansiering. Ifråga om Anpassad skola på Kevingskolan så står den för en mindre del av Kevingskolans underskott, nämligen 1,3 mkr av skolans totala underskott på 4,2 mkr. När det gäller frågan om det är förekomsten av resursklasser respektive anpassad skola som har lett till elevtappet på Vasa och Kevinge är det Bildningsförvaltningens uppfattning att så inte är fallet.

Attraktiva kommunala skolverksamheter

En skolas attraktionskraft består av flera beståndsdelar; elevsammansättning, status, tillgång till resurser och kompetenser samt inte minst enskilda medarbetares kompetens och bemötande. Det är inte möjligt att komma åt ett så subtilt fenomen som en skolas attraktivitet i en övergripande utredning av den kommunala skolorganisationen. Utredningen tolkar det dock som att förslagen ska syfta till goda yttre förutsättningar för kvalitet. De kommunala skolorna i Danderyd ska vara ”fullständiga” skolor i den meningen att alla de kompetenser och resurser som beskrivs i styrdokumentet ska finnas tillgängliga. Utredningen håller på att ta fram en modell där man kan simulera skolenheter utifrån parametrarna kvalitetskrav, elevantal och skolpengsnivå, liksom simuleringar av fyllnadsgraden i klasserna.

Likaså kommer utredningen redovisa konsekvenserna om man inte vidtar några förändringar i den kommunala skolorganisationen. Hur mycket medel måste tillföras om den kommunala skolan ska kunna klara sin ekonomi utan strukturella åtgärder? Hur kan man utforma en intern resursfördelningsmodell som kan hålla små enheter under armarna så att de har realistiska möjligheter att gå runt ekonomiskt. Detta arbete pågår men är inte slutfört.

Scenarioframskrivning av olika handlingsvägar

Kommunstyrelsens direktiv innebär att flera alternativa lösningar ska presenteras. Utredningen kan inte bara lägga förslag kring enskilda skolor utan måste analysera samband och beroenden så att den kommunala skolan totalt sett klarar sitt uppdrag och att inga orimliga effekter uppstår framåt. Det görs genom att olika alternativa handlingsvägar prövas i ett femårsperspektiv framåt. Vilka årskurser ska finnas på vilken skola vilket år – och motsvarar det kapacitetsbehoven?

Utredningen kommer att formulera minst två olika scenarios för en framtida skolorganisation som ska analyseras utifrån logistik, lokaler, ekonomi, kvalitet och risk- och konsekvensanalyser inklusive barnkonsekvensanalyser.

Samråd med vårdnadshavare och personal

Kommunstyrelsen betonar att såväl vårdnadshavares som personalens synpunkter ska tas tillvara. En referensgrupp med vårdnadshavare har formats och en plan för dialog med olika målgrupper har tagits fram och redovisas för styrgruppen under en särskild punkt.